

САНА ОЛОХ

Чурапчы улуунун хаһыата

ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

2003 сыл
Тохсунньу ый
4 КҮНӨ
ОПТУОРУННУХ
№ 1
(9218)

Биз билэрбит курдук, "Туймаада-лизинг" государственной унитарной предприятие лизинговой компания (ГУП ЛК) тья хаһайыстыбатын бордодуускуйатын онгортон таһаараччыларга трактордары, тья сирингэр септеех атын да техниканы хэаччыһынан дьарыктанар. Бу тья сиринг дьонугар-сиргэттигэр улахан көмөлөөх. Кэлин, хас эмэ уонуман сыһыан, лизинг өнгөтө Саха сирингэр торуттаммитин туһунан хайдах сурулуохтарай? Арааһа, бу кэми ойуулааһын 90-с сыллар сагаларыгар эстибит совхозтартан сагаланыа. Совхозтар оннуларыгар бастакы бааһынай хаһайыстыбалар төрүлүбүттэрэ. Бастакы бааһынайдар сорохторо совхоз эргэ техниканын үлэстибүттэрэ. Хойутаабыттар туохха да тиксирбэтхтэрэ. Ити түмүгэр статистика тья хаһайыстыбатын бордодуускуйатын онгортон таһаараччы техниката быстар мөлөһүк, тийбэттин туһунан көрдөрүлүрү таһаарар буолбута. Государство техникалааһын болтуруотун хайдах быһаарар түбүгү түспүтэ уонна техника сыанатын 20 – 30 %-нын эрэ төлөөн баран, сэтэ сылга тийиэ кредиттээн түнүгүргэ быһаарыта. Ончолорго кредити ылы улахан эппиэтинээ суох дьарык курдук өйдөнөр. Харчы уларыһыта, баһаам элбэх коммерческой баннар эстиилэрэ кредити төнөрүү механизмын сотон кэбиспиттэрэ. Онон, кырдык, сорох дьон кулугар иннэммитэ, "Кредит ылаахтыгына сорого согуллу", — диэнчилэр да баар буолбуттара. Ол эрэри,

техника сыаната тобо көтөө үрдүүрүн өйдөөбөт. Хас да үрдэллээх үбүлээһин хампаанньата салаллара, бэрэбизкэлэлэр да уустук.

2003 с. устата "Туймаада-лизинг" ЛК устатп капиталын хангары сипиһэ сатаата. Ити быһырыһыттан ытыллар үлэ баай да көдүүстээгин көрдөрдө. Мантан иннээ капитал хангаан, дьонго өгөнү онгоруу элбиктээх, сыана түһүктээх. Доккумон, үп-харчы киириитэ дьонко уонна судургу буолуохтаах. Техниканы лизингга ылар киһи бааһыанньаны үрөтөн, барыстааһын дуу, ноһоһтоорун дуу көрөн быһаарыһы ылынахтаах. Бэйэ икки ардыгар хардарыта сыһыан, аныгы ылыһы-барсип бааһыанньатын быһытынан, илии тутуһуу хайдах буолбутунан хамнахтаах. Үс өрүттээх дуоһабыр түһэрснээх илиинэ, тиздээччи (поставщик), лизинг тэрлэттин уонна бэйэ икки ардыгар сыһыан дьонко буолуохтааһын өйдүү төбөһоһоох. Ол эбэтэр бастаан тиздээччи сыанатын чоһулаан баран, аны лизинг өнгөтүн онгоруочу сыанатын элбик тустаахыт. Ылыһыбыт нуорма быһытынан, итиник өнгөнү онгоруочу тиздээччи сыанатыгар (айан ороскуотун киллэрен туран) 12 эрэ бырыһыанга дьэри эбии ааһыһы онгоруон сөл. "Туймаада-лизинг" билигин тиздээччи сыанатын чоһу 12 бырыһыан үрдэтэр. Итинн таһынан туох да эбии, ааһы көрүлүбүт.

Манна даһатан аттаах, билигин компания государственной унитарной тэрлэтэ быһытынан тья хаһайыстыбатын министерствотын иһинэн

Хааччыһы

ЛИЗИНГ ӨНӨТҮНЭН ТУҢАНАР БАРЫСТААХ

техника кредитин буолбакка, лизингэ түнүгүлүбүт. Оттон лизинг финансовой аренда дьэи өйдөбүлүккэ сана хамсаһын этэ. Аан дойдута биирэнэн кээһник тарһаммыт соһуонун быһытынан лизинг тэрлэттигэр харчы эргиттэ харчыга суох барыстаах.

Саха сирингэр лизинг хамсаһына сагаламмыта 10-ча сыл буолла да, аныкка дьэри лизинг туһунан биэр өйдөбүл билигин да үөсүү илик. Онон билиги кэһилиһинээс көмөлөөх, туһалаах буолуо дьэи хаһыат бу рубрикаттар бэйэбит тэрлэттибит онгортон өнгөтүн, үлэтин-хамнаһын туһунан сырдаттаһыт. Аан дойдү практика дьон лизинг өнгөтүн кредиттээбэр ордорорун мээһизиир. Того итинниги уонна Саха сирин үтүс олоһоһторо "лизинг" дьэи тылы иһиттэхтэринэ тобо атаһастанар курдук санааларыт? Туох ханһык иннээ итинн иртыахайыт.

Бүтүгү күһүгэ баннар кредит бизэр бааһыанньалара кытаатан турар. Киһи эрэ барыта кредити ылар кыаһа суох. Итиннээ холосоттоһо лизинг өнгөтүн онгоруу лизинг туһаныан баһалаах киһиттэн тутулуктаах. Билиги республикабытыгар тарһаммыт тья хаһайыстыбатын бордодуускуйатын онгортон таһаараччыларга аһаммыт лизинг өнгөтө тья киһитин кыаһын көрөн онгоруллар. Бааһына, хөдүбэ үүнүүтүтэн тутулуктаах хамнастаах тья сирин үлэһитэ баннар улахан бырыһыаннаах кредиттэрин ылар уустук.

Кредит уонна лизинг көдүүтүн кэтээн көрүү
(Туорахтаах культураны онгортон таһаары тийигэр холбоһуордана)

	Кредит	Лизинг
Болдьоһо (сыл)	5	7
Ресурсун бырыһыана	Сылгааһы 16 %	---
Компания бэйэтин туһатыгар ылар	---	Биэр кээһоһ 12%
Техника сыанатын холбоһура (евро)	819000	819000
Эбилибит сыанаһа нолуок	124932	124932
РФ Киһи баннн евроһа курс	36,0021	36,0021
Техника сыаната (солк.)	29485679	29485679
Эбилибит сыанаһа нолуок	4497815	4497815
Сүрүн кээһи кээһи	29485679	29485679
Кредит бырыһыана	14153126	---
Компания бэйэтин туһатыгар ылар	---	3533281
Тифоһар төлөнөр суума	43638806	33023960
Эбилибит сыанаһа нолуок тэнүүтэ	4497815	- 5037553
Баай-дуол иһин нолуок	1891998	1069791
Барыта төһө төлөнөрө	41032987	29076198
Үп экономията	---	11956790
Бастакы төлөбүргэ эбиллөр %	---	40,55

Кредити төлүүр болдьох булбутун кээһи тэрлэтэ хаалыт импорттаһа болдьоһор баай-дуол иһин нолуоһу төлүүр.

Атаһастаммыт курдук хом санаа хом уолуттан таһсара буолуот? Дьингэр билигин "Туймаада-лизинг" ГУП ЛК-һы кыта үлэһитир быдан судургу уонна түргэн. Урууку холбоһуу көрдөһө, "Туймаада" ФАПК улахан сибизигэр государство үбэ түһэр этэ. Итинтэн аны "Туймаада-лизинг" тусла сибизигэр харчыны хамсатар. Сахалыы да санаатааха финансовый тиксирһиннээччилэр иһикэлээх түһэлэр. Хас биһирдүүлэр хамнаһтанан наада. Оттон лизинггэ техника ылааччы государство бизэр харчыта тобо тийбэттин уонна

үлэһитир. Государство харчыны урууку курдук өлгөһүккэ бизэрбэт. Ыһаа кээһэтэһинээ бизнес былааннарын биһирөөбит тэрлэтэлэригэр "Государственной гарантия" дьэи онгортон. Саха сирин Правительствота харчыны республика экономикаһыгар доп курдук барыһы киллэриэн септөөх тэрлэттигэр туһаныан таһаарар. Того өттүгэр тарһаммыт техника төлөбүр, 70 мөлүүһөн солк. кээһигэр киирэн иһөрө буоллар, дьэиһүс дьарыктаах дьэи техниканы ылар өһөс үкүө этэ. Санаа кииһиннэри кыта үлэ хаачыстыбата туссуохтааһа кыаллыбат. Билигин техника сорох көрүгэр дьон наадыһыта кыһан туолбат. Дьингэр "финансовый аренда" дьэи лизинг өнгөтүн төлөһүү кыаллыбат буоллаһына, техника "Туймаада-лизинггэ" тэнүүтээх. Бу сөһчөһө суох дьэиһы туолуһу дьон хармылаахтык ылар. Ити дьэһал лизинг дуоһабыр олоһуор. Соһуонунан бас билии бааһыанньатынан техниканы лизинггэ ылыт киһи бас билии икки эрэ көрүгүтэ эппиттээх буолар. Ол курдук, киһи илдээ сылдар уонна туһанар кыаһтанар. Оттон лизинг тэрлэттэ ханһык баһаар быһаарыһы ыларан быраһтаах бас билии дьэиһытэн илдээ сылдар. Ол быһытынан техника эбэтэр технологической оборудование туһанааччы балансатыгар турара ордуһ. Түмүгэр киһи баай-дуол иһин нолуоһу төлүүр ороскуоттанар. Итинн онуолуор оруна суох. Квартал ааһы төлөнөр нолуок суумата лизинг төлөбүрүгэр кииран, дуоһабыр болдьоһун устатыгар биһрдэ ааһыһыһына техника сыаната ыраһан таһсар. Оттон РФ Лизинг туһунан соһуонугар олоһуоран, регион бэйэтин көрүүтүн тья хаһайыстыбатын бордодуускуйатын онгортон таһаараччытын баай-дуол нолуоһуттан босхолуһ сөл.

Наада булар доккумон хомуһуһа син-биэр кредиткэ майгыһынныр ирдэбиллээх эрэри, балачча судургу. Чаһынай дьонго, дьэи кээһи алта ыдааһы хамнаһын туһунан ыһыраһа, дьэи кээһи ийэтин эбэтэр эбатын суруһуан септээһи, паспорт коһията, нолуок органыгар ууһаа туруу туһунан доккумон булчуһулаах. Доккумон баһыатын ис хоһоһо лизинг болдьоһуттан, бас билии көрүүтүтэн тутулуктаах кыратык уларыһар. Дуоһабыр техника эбэтэр технологической оборудование иһин онгоруллар бастакы төлөбүр аһыһытэн кээһи онгоруллар. Итиннэ киһи бэйэтин баһатынан ыһыан эбэтэр кварталынан төлөһүү графика онгоруллар. График быһытынан төлөбүр уу харчынан аһыһаа эбэтэр банк нөһүө аһыһаа сөл. Бу үлэ барыта биэр сиргэ киһиннэи ытыллар ордуһ. Ол түмүгэр баннарга курдук киһиннэи хонтуруол баар буолар. Урууку холбоһурун сыһыары тэрлэттэн ууһа ааһы үрдэ-анна суох элбэти туох да үчүгэйгэ тиздирбэт. Эппиэтинээс киһиттэн киһинээ көһөрүлээ сылдар аһыһаттанар. Түмүгэр син-биэр тья киһитигэр ноһоһтоох, кыһалдаах буолан бизэр. Илии баттыһаа болоһуочулаах киһи биэр булар ордуһ. Онон дьэһала-куолу биэр сиргэ чөкөтүлэрэ таһыһтаах. Өйдөһөт быһы-майгы таһыһаһына үс өрүттээх дуоһабыр уонна быраһал өттүнэн хаачаһаһын өрүттэрин биһрдэ ыраһалыор ордуһ.

Лизинг өнгөтүнэн туһаныан баһалаахтар Дьэиһуһкай куорат Автодороһной ууһуһатын 23 №-гэр эбэтэр 35-71-28 телефонунан "Туймаада-лизинг" ЛК-һа билсээһитин сөл.

Ольга СЕМЕНОВА,
"Туймаада-лизинг" ЛК рекламагаһа уонна общественноһы кыта сибээһкэ специалиһа.

Пенсионная реформа

СОЦИАЛЬНАЯ ПОСОБИЕЛАР УОННА ЭБИИ ТӨЛӨБҮРДЭР САҢА СЫЛГА ТҮМҮКТЭРЭ

Саха Республикаһын кулун тутар 5 күнүһүгэ 342-П №-дээх соһуонугар СР Государственной Мунньаһа (Ил Түмэн) киилэригэр уларыһыларыгар, көһөрүлүрүгэр олоһуоран, 2003 сыл тохсунньу 1 күнүтүн социальная пособиелар уонна социальная эбии төлөбүрдэр сорох көрүһнэрэ онгоруһуна хааллылар.

Социальная пособиелар

— табайыттарга, чуум үлэһиттэргэ, булчуһтарга, балыксыттарга, сылгыһыттарга, нанныксыттарга, туһулаһыһаахталлар 15 сыл, эр дьон 20 сыл ыстааһах буолуһуордун — 150 солк.
— үлэһиттэ, 45 саастаһын туһулаһуу буолуһуордун 8 сааһыгар дьэри иһипит, 18 сыл үлэһиттэһах киллэргэ — 150 солк.
(Иһилиит буолуһу киллэргэ аһанар пособие тохсунньу 1 күнүтүн тохтотуһулар).

Социальная эбии төлөбүрдэр

— 70 саастаһын туһулаһуу кыһыһаһтарга 80 саастаһыгар дьэри — 340 солк. (III степеннээх иһилииттэртэн уратыларга. Киһилэргэ РФ соһуонунан базовой чаастаһа үрдүүр);
— Герой-ийлэргэ — 850 солк.;
— 5 уонна онтон элбэх ороһоһуу иһилэргэ — 80 солк.
(Көһөрүлүү кыттылаахтарын, төһүрүк туһаайахтары иһипиттэр, үтүөлээх ааты ылыһтар, 1932 — 1935 сс. төрөх тыһыл ветеранаһын, Туой Хайа көһөрүлүүтэһтарин, 1949 — 1956 сс. алмаас көрдөөһүнүн кыттылаахтарын пенсионнаһыгар эбиилэр саһа аһаһааччыларга тохтотуһу).

Эрдэ аһаммыт социальная эбии төлөбүрдэр тохсунньу 1 күнүтүн тохтотуһулар:

— интернациональная кистэриһи төлөрөн сээригэ кыттыһыттарга — 165 солк.;
— СССР, РСФСР, РФ Боһуоттаах донордаһыгар — 85 солк.;
— социальная пенсия ылар III, II, I степеннээх иһилииттэргэ — 110 солк.;
— иһилиит ороһоһо — 110 солк.;

Атын социальная эбии төлөбүрдэр эрдэ ыла сылдьааччыларга оннуһан хааллылар:

— ыстааһа суох кыһыһаһынан социальная пенсия ылааччыларга — 110 солк.;
— иһимниһилэрин сүтэриһиттэринэн пенсия ылааччыларга — 110 солк.;
— 1932 сылга дьэри төрөх тыһыл ветеранаһыгар — 160 солк.;
— сээри кыттылаахтарыгар — 750 солк.;
— Чурапчы көһөрүлүүтүн кыттылаахтарыгар — 155 солк.;
— Герой-ийлэргэ — 850 солк.;
— 5 уонна онтон элбэх ороһоһуу иһилэргэ: 1 ороһо — 35 солк., 2 ороһо — 65 солк., 3 ороһо — 100 солк.

Н.ГОВОРОВА,

компания аһаһаар ордуһ начальниһа.

Кэрэһэһи

ДЬАНЫАРДААХ ҮЛЭ ТУОҺУТА

Аһыһынны ый 24 күнүгэр улуус дьаһалатын дьэитин аһаһа саала-тыгар биэр дойдулаахтыт, бизнесеретик, космофизик Н.И.Слепцов — Сы-лык "Сир тыһа уонна киһи дьыһаһа" дьэи киһигэтин сүрэхтэһинтэ бу-олла.

Николай Иннокентьевич Сылаһи иһилимаһэр 1949 сыллааһа төрөбүтэ. 1976 сыллааһа Томскай дьэи государственной университет физическай факультетин бүтэриһиттэн сүрбэһи сыл устата Дьэиуу-кайдаһы космофизика институтугар үлэһиттэ. 1991 сыллааһтан айылбаттан бэрлэһит дьэиуорун туһанан кыһаһан тыһынаах сирдэри, тас дьэиһылары чинчийэн үрэтэр, ону суох онгоруу проблематынан дьары-танар.

Книһа сүрэхтэһинитигэр элбэх киһи муһуна. Аһыһыт, норуот маэ-стара А.Н.Григорьева аһаһалыһтарын кытары киирэн арчы сээрин төлө-рдө, алгыһ үтүө тыһыларын Николай Иннокентьевичка аһаһа. Книһа сүрэх-тэһинитигэр аһаммыт дьэри киһэһи киһинээһиһи библиотечной ситим ди-ректора В.А.Платонова салаһан ыһта. Книһа сүлэһатын туһунан фило-софская наука доктор, профессор А.С. Саавинов билиһиннээрдэ, бу ав-тор уонна сыллаах дьэиһаардаах үлэтин түмүгэ, бар дьэиуор отчуота буо-ларын эттэ. "Книһа наука айгыһыгар сыһыаннаах. Николай Иннокентьевич бу айгыһа быһаһы үлэһиттэ буолан ырытар-чинчийэр культурата үрдүк. Сылык киһи төрөбүт буоругар-дойдугар, ийэтигэр, аһаһыгар сыһыан-наһарын курдук ыһытаһылаахтык сыһыаннаһаах дьэи бэйэтин сана-атын тиздэр," — дьэи тоһоһолоһон бэлэһтээтэ.

Чурапчы улуһун дьаһалатын баһыһа И.Н. Аммосов Николай Ин-нокентьевичи киһигэ таһыһыһынан эһардэлэһэн туран, улуус Боһуотунай Грамотатын туттарда. Сылаһи дьаһалатын баһыһа И.В. Башарин киһи-гэ сүрэхтэһинитин Н.И.Слепцов төрөбүт түөлбөһигэр аһы саас ыһтарга баһатын эттэ. Бу курдук уон сыллаах үлэтин түмүгэ кул сирин көрүһүнэн авторы эһардэлэһэн үтүс киһи тыл этилэр. Чурапчы улуһун Боһуоттаах гражданиһа, педагогическай үлэ ветерана, СР үтүөлээх учуула-ла Д.С. Постников отчуна сыллааһыта Слепцов үрүүтүн салаһан ыһыһы-тын, онно этилиһит алгыһ тыһыларын төлөрөн Николай Иннокентьевич үтүө киһи, икки оро аһаһа аһаһа буолуһуун киһи туттан кэлсээтэ. Сылык дьонго-сэргээһа ханһы туһалаах улахан үлэни онгоруһуун бэлэһтэһэн, нау-кай үлэһитин септөөх сыһаһылы ылар наадалааһын аһыһа.

Педагогическай үлэ ветерана, СР үтүөлээх учуулаһа Е.С.Лукина киһигэ иһигэр сүлэһатын, өбүгэ иһигэр үлэһтарин үрэтэһигэ туһалааһын чорбот-то. Бу киһигэһтэн сорох ыһаһыһылар охсуһаһа физика уруоктарыгар туһанарга сүбэлээтэ.

Книһаһи ырыһыта бэйэлэрин санааларын "Саха сирэ" хаһыат журна-лиһа В.М. Никифоров, улуустаһын айыһа харыһаһыһын комитетин председаһа В.М. Моһастыров, пенсионер Е.С.Макаров уо.д.а. үлэһин-ниһэр. Дьэри киһэһи саһа эһаһаһатын чаһыһаһа суһула Вера Аманатова, ырыһыт Дмитрий Барабанский, Сылаһтан "Аһаһа" бөлөх кыттанар бэйэлэрин ырыһыһынан-тойуктарынан кизгэттиһэр.

Наталья ЗАХАРОВА, хаһыат общ. корр.

Анабыллар

Роман ДАНИЛОВ ТАКСИСТАР

(Михаил Михайлович Потаповка)

Трасса тахсаллар
Тын хатын тахистар,
Ахым тыалын сырсынар
Айанна салбанар.

Дорообонон көрсүтүбүз
Добор Чолбон эмиз үөрү,
"Соргулаахтык сылдынт!" — дигиз
Суол төрдүгүр киллээр.

Ыраак сир чугаатар
Ырбат атак УАЗ-тар
Эйзестик дьону таһа
Элэнтэтэ туруохтара.

Устан аһыа улун күнгү
Уонунан көс дьиримни,
Сабалана иһиктэрэ
Сагаттан-сага сабаа, дьирбин.

Сылаас, ыраас — салонга,
Сып-сымнаас кириэһилэ,
Найгы субу айанга
Нарын ыраа биһирэ.

Күүгүнүр күөрчэх ойуунуу
Көлүөһэ сирдигинири,
Моһуога суох, олонхолуу
Мотуор бири кэм бирилири.

Тахсар, кириэр саһарбаа
Кылбачына таксилар
Сылайбакка, ахсаабакка
Сыңдыстаның махтал ыла!

НАХТАЛБЫТЫН УУЛАХ

(Валерий Петрович Герасимовка)

Орто дойдуттан онгоһуулаах,
Уус-уран оһуордаах тыллаах,
Ийэхситтэн бэриһиннэрбит
Этэр-сангарар дьобурдаах,
Төрүт буортан тартылаах
Төлкөлөөх тойуктаах,
Айы сириттэн аатылаах
Айар үрдүк талааннаах,
Төрүттээх-сиктистээх,
Тоннубэти төлкөлүүр,
Уолбаты уруйдуур,
Охтубаты олохтуур,
Ийэ сирбит барахсанга
Кэтибэти кэрэһилиир,
Быстыбаты ыралыыр
Герасимов Валерий,
Кэра, үтө киһини,
Аанһал тэңэ санаабың,
Махталбытын аныабың,
Чэгиэн-чэбдик буолуохтун,
Улун дьоллоох олохтоннун!
Алгыс тыла арыланнун,
Сылаас тына сыланнун!

Екатерина Егоровна
ГАВРИЛЬЕВА,
83 саастаах тыл,
үлө ветерана.

Василий ПЕТРОВ — Айыл
СОМОБОҕО

Сэттэ уон сыл тухары
Суруйар идэлээх дьоннору
Сомоболообут Союзка,
Сомобобут, кирибиккинэн
Уелээннээхтэрин мустаммит
Үөрөн-көтөн көрсүһүбүт,
Аабааччыларын ааттарыттан
Айдалбытын этэбит!

"Ол, ыгырар тырымнаас уоттары",
Ол эбэтэр "Диринг уоттары",
Олобуң аргыһа онгостон,
Олуктаахтык хардылаан,
Сырдык уокка дьулуһарды
Сыллаах, соруктаах үлээн
Сылдам, суһал собуустук
Союзка кириэ обустук.

"Диринг уоттары" төрүттээбит
Диринскэйи солбуян,

"Сага олохтон" түспүт
Сонун суруналыыс буолан,
Тохтоон, умуллан хаалыах
Түмсүүбүтүн сомоболоон,
Сомоҕо диэн ааттанан
Соргуланан табыстың.

Тирэҕирон үүммүт
"Диринг уоттары" түмсүүгүн
Аныгытын дараны
Арчылы, салайа тур,
Эдэр үүнэр талааннарга
Эрэллээх тирэх буол,
Сомоҕо диэн аатың курдук
Сомоболуу, түмэ сырыт.

Таайың бэйиэт Өлөксөй
Талба талаанын салбаа,
Учууталың Далан
Уурбут аартыгың тутус.

"Сүрэх сөбүрүйбэт ийиитинэн..."
Сүрэхтэри долгутар
Сүрдээх үчүгэй кэспээннэри,
Сэргээрилээх сөһөттэри
Суруйан, айан ис,
Сомоболуу доһорбуг.

Союзка кирибиккинэн —
Суруйааччы буолбуккунан
Өсөө төгүл эйикэ
Өрөгөйдөөх эбэрдэ!

Прасковья АРЖАКОВА

ДЬОНУҢ — СЭРГЭҢ
ТУҢУГАР
(Быраас Григорий Эдуардович
Кузьмингга)

Күн сирин сырдыга
Кулмүрдээн үчүгэин!
Маннаах күндү кэрэттэн
Маппатарбыт ханык диибит.

Манан халааккын кэтэҥгин
Палатаҕа кириэбин,
Ырайтан түспүт курдук
Ыларыаха аанһалгың.

Кыһамнылаах сылаас илин
Кыһалыа аңчаттар,
Өйдөөх истинг харабың
Өрүттэргэ күүһү угар.

Эйикэбэ эитэммит
Эчи-быһа кыырт буолар,
Өрүһүлүн дьолу билбит
Үгүс эбэтэр махтанар.

Эн халлааның сулуһа
Өрүү уоттаах туруохтун,
Дьонуг-сэргэң туһугар
Ааһатың эн олохтун!

СНЭСТЭРЭБЭР

Арҕый хааман сэгэлдэһиэ,
Куруук үөрөн мичилиэ
Кириэн кэллэг палатаҕа
Сааскы күнүү сандааран.

Оо, снэстэрэ, снэстэрэ,
Сэмэй, сэргэх снэстэрэ,
Айылбаттан айдарыҥын
Аанһал тэңэ санатабың!

Абырмыга аналлаахын,
Өрүһүүр үгэстээхтин,
Олорон көрбөт үлэстээхтин,
Олус улахан өгөлөөхтүн.

Көрө түһэт уоскуйан
Чапкээн үөһэ тынабың,

Эйэ үрүң холууба
Эйикэбэ тэҥнээх ини!

САНИТАРКАЛАРГА

Сууйар-сотор үлэлээх,
Чараас, үтө сүрэхтээх
Санитарка кыргыттар
Сарсын эмиз кэлэлээр.

Саныы түстүм эһигини —
Саамай истинг дьоннору
Ыскал буолбут түгүңгү,
Кыһаллаах кэмнэргэ.

Сымнаас илиинэн
Сыттыктын көбүтүбүт,
Намыһа тылыннар ырыбын
Намырата сатыгыт.

Санитарка кыргыттар —
Сайаҕас, сырдык кыталыктар
Күнү тула көтөрдүү
Көрөн үөрэр дьоннорум.

Ырыс-ыраас таҥас сыта
Ыларылары аһарар,
Көмө-һыма буолангыт
Күүһү эһинг, барахсаттар!

Хоһооннор

Афанасий ПЕРМЯКОВ
ХАТЫҢ

Халдыайы анныгар
Ханылаһа үүммүт
Хатын чаран
Хажыйах мастара
Халадаай ырбаахылаах,
Хаарыс хаһааччыктаах
Хангыл кыргыттар
Хаадылаһа, дьирэҥкэйдии
Ханталдыһа сизтиһэн
Хаамсан иһэллэрини
Хараабат тыалтан
Хачыдана тураллара
Хараҕы сылаанньытан
Харыс санааны
Ханарытан-уларытан
Халбарытар эбиттэр.

ТЭТИҢ

Тэһи тыалтан
Тэптэ-тэптэ
Тэтим ылан
Тэлибиди хамсыыр
Тэлгэһэбэр үүммүт
Тэтигим сэбирдээ
Тэбэр сүрэхпин
Тэтиэхтиг эрчимирдэн
Тизтээн тибигирэтэр,
Тэбэтэр санаабын
Тэбиктирдэр-эрдитэр.

ХАРЫҢА

Хатын хаарыйдын,
Хаар кыдамнаатын,
Хабараан да тымны
Хабардык-холустук
Хам туттун
Хагарыйар дьэни
Ханан да билбэт,
Халлаанга харбаһа
Хантаны үүммүт
Хаарыс солко
Харыһа маһым
Хангыл санааны
Хантата турдаҕа.

ҮӨТ

Үтүрүһ-үтүрүһ,
Үлүбүөй өрүсүһ,
Үмүрүчү үөмэхтэһэ
Үрүт-үөһэ тарбачыст
Үлүгэр элбэх
Үөл лабаалардаах
Үлэ-балла, күлүгүрэ
Үлүгүтүк үүммүт
Үөл маһым
Үлүсхэннээх санааны
Үксэтэр да буоллаҕа.

ЧЕРЕМУХА

Чэчиннэригиттан сабалаан
Чэң муус да дойдуга
Чэң дэтэ үүнэр
Чэһин эттээх

Черемуха барахсан
Чэбэр маһан
Чэчиктэнэн сикигилсэн
Чэлгийэн ыла
Чэбдик санааны
Чэчирэтэр даһаны.

Уһаара

КӨРСҮӨХПҮТ ДУО
АНЫ БИҢИГҮ?

Мин дьылҕам буолбатах
Мин кэһиим,
Мин олобум буолбатах
Мин саныыр санаам.

Кыталык биһиккэ көстүбөт,
Күөрэгэй да ыллаабат,
Алҕас көрсүбүт аныгыбыт
Дууһабыт эрэйэ буоллаҕа.

Бииргэ буолбат аналбыт
Тус-туһунан суоллаабыт,
Кэрэни амсайбыт буруйум
Сүрэхпин ытатыа куруутун.

Инники олохтун көрөммүн
Бэҕэ санаабын кистибиин,
Эйикэ үтүөнү баһаран
Бэйэм суолбунан айаннам.

Иккис олох баар дииллэр,
Көрсүөхпүт дуо оно биһиги?
Оно кыталык үгүһүлү биһиккэ,
Күөрэгэй кэрэтик ыллааҕа.

ОЛОБУҢ — ММЭНЭ

Кэлибэ ол кэм —
Көтүөбүм халлаанга,
Эргийэ көтүөбүм,
Букатын көтүөбүм.

Үөһэттэн көтүөбүм
Халлаанга дьулуһуу
Аһыма санаабым
Хаалларбыт дьоннорбун.

Айманымаң, долгуйумаң,
Олорбут олохтун ырытымаң,
Сөбүмэң, сууттамаң,
Сүтүктэммэң, суохтаамаң.

Хайдах сатыырбынан
Олорбут эбиһин,
Бэйэм кыахпынан
Кыһаллан биэрбитим.

Санаабар, олохтун
Көннөрө сатырым,
Кэрэҕэ, сырдыкка
Тардыһар мин этим.

Буолбут буоллаҕа
Олохтор суруллан хаалбыта,
Кэмсиммит мин санаам
Соппуга сол ону.

Олорбут олохтор
Элбэҕи билбитим,
Барыта — ол мизнэ,
Илдэ барыам букатын.

Көтүөбүм халлааммар,
Букатын көтүөбүм,
Эргийэ көтүөбүм,
Соһотох көтүөбүм...

Елена НИКОЛОВА

СҮТЭРБИТ
ДОҔОРБӨР

Махтаммыт быһынан
Мин диэки көрбүтүң,
Харахың сикизгин
Мийигиттэн барбытың.

Санааргыр кэмнэрбэр
Санныардык ыллыбын,
Сүтүкпүн көрдөөммүн
Сүүрүөнэн сылдыабын.

Соһотох хаалларбыт
Буруйгун билинэн,
Мин таспар куруутун
Элэҥнээн аһабын.

Эн эппит тылларгың
Толоро сатыбын,
Инники олохтун
Бэйэм да билбэппин.

Күүтүм, доһорум,
Билигин барбаппын,
Олорбут олохтун
Оһуордаан туойообум.

ЫАРЫЛАР,
ЫАРЫЛАР...

Ыларылар, ырылар,
Ыраатың мийигиттэн,
Кэрэни туойарбын
Кэһтэрэ сатаамаң.

Тулуурбун, дьулуурбун
Тумнараар буолумаң,
Былыты быһынан
Быданнак айаннааң.

Ыларылар, ырылар,
Ыһылың, тобуллуң,
Ый кытта ымаһа,
Күн кытта күлүөҕэ.

Ыларылар, ырылар,
Ыскалы сатаамаң,
Кимиккэ даһаны
Кимэҥгит кириимэң.

Этюдтар

КЫҢЫҢҢЫ
ОЙУУР

Тымны Обус, Хотугу Муустаах
муораттан тахсан, тумарык күдэн
тыһыннан сир үрдүн бүрүйбүт.

Кыһыҥгы ойуур иһиллээбит кур-
дук уу-чуумгу. Арай итиннэ-манна
"үс" тыһаар-иһиһэ-мэс-дэстэ-
лың хаарга хам баттатан иһиһтэн
сытар. Тийтэр хаар сабынныахтар-
ын кэтэн, хаартан ыраабыт лабаа-
ларын аллараа намыһытан, тулу эрэ
уустугу толкуйдурдуу хамсаабакка
тураллар. Хатыннар лабааларыгар
кырыа кылапачыга кэрэ киистэ бу-
лан ыйаммыт. Ойуур иһэ үөр таба
бурдаһыс тыһыныы күдэрх ту-
манга иһийбит. Арай мастар лабаа-
ларын быһыһан күн көмүс сар-
даната кылгастык да буоллар күлүм
гынан көстөн ыллаһына хаар нуура,
от-мас барыта дьиримниир
мелүүөн сулуһунан умайа түһэр,
араас өгүһүн күлүмүрдүү оонньуур.
Дэ итинник кыһыҥгы ойуур
этилибэт туспа дыкты кэрэлээх,
кистэлэҥнээх.

Миша ВАСИЛЬЕВ,

Чурапчытаабы гимназия
VIII гуманитарнай кылааһын
үөрэнээччигэ.

СААС КЭЛЭ

Кыһыҥгы күмүт бүтэһигин тым-
нытан ааста. Хагарыйбыт сибэки-
лэр саас кэллэ дэлэллэр. Халдыай-
ыга харалдыкка ньургуннар тоң
буору тобулан күнү уруйдуу
көрсөллөр. Кинилэр уонна дьэрэкэ-
эн сибэкилэр күн уотун тутта оонньу-
улар.

Айылҕабыт көмүс тамактарын
күн уотугар көнүктүү сиргэ ыһах-
тыыр, ханна эрэ чыһаахтар үөрө-
көтө ыллылар, тырымны-тэлээ-
рэ көтөллөр. Оттуун-мастыын үлүк-
тэн дьолломмука дьылар!...

Петр АЛЕКСЕЕВ — Сизэн Бүөккэ.

ҮС ТӨГҮЛ ТУЙГУН КИҢИ ЭТЭ

Автар сурутар этилэр санаа
редакция позициятыгар мэлдьи сөп түбэлэр
буолбатах. Сурууска ыйылар чакчылар
кырдыктаахтарыгар элпэтэниһи
автор тус байыта сүтэр.